

## ΥΠΟΤΥΠΩΣΙΣ<sup>1</sup>

### ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΥΓΛΩΤΤΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ Δ'. ΑΙΩΝΑ,

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΑΛΛΟΥ ΒΙΛΕΜΑΙΝΟΥ.

### Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΣ.

(*Μετάφρασις Βεριαμίν Μ. Ἀγιοταφίτου*).

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς δὲν ἔχει μὲν τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Ἀγίου Βασιλείου, εὐμοιρεῖ ὅμως λαμπροτέρας καὶ χαριεστέρας φαντασίας· ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὦν κατ' ἀρχὰς ὑπαδὸς τῆς τῶν θεϊστῶν Ὑψισταρίων (α) αἱρέσεως, ἠσπάζετο ἔπειτα τὸν χριστιανισμόν, καὶ προσχειρίσθη ἐπίσκοπος τῆς Ναζιανζοῦ· ὁ νέος Γρηγόριος, φοιτήσας ἐν πρώτοις εἰς τὰς σχολὰς τῆς Καισαρείας, ἔπειτα εἰς τὰς τῆς Παλαιστίνης, καὶ τέλος εἰς τὰς τῶν Ἀθηνῶν, διέτρεξεν, ὡς ὁ Μέγας Βασίλειος, ὅλον τὸ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας στάδιον, ἵνα φθάσῃ εἰς τὸ εὐαγγέλιον. Ὁ Γρηγόριος φαίνεται διέτριψεν ἐν Ἀθῆναις πλείοτερον ἢ ὁ φίλος αὐτοῦ Βασίλειος, παραδοὺς καὶ μαθήματα ῥητορικῆς· ἀλλὰ, μετὰ τινα ἀνάβολὴν, ἀπῆλθεν πρὸς συνέντευξιν μετὰ τοῦ Βασιλείου ἐν τῷ ἡσυχαστηρίῳ αὐτοῦ, οὗτινος τὴν χάρισσαν περιγραφὴν εἶδομεν ἀνωτέρω. (6)

Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἵνα ἀντικαταστήσῃ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θύραθεν ποιητῶν, τὴν ἀπαγορευθεῖσαν τοῖς χριστιανοῖς, ἀπεμνήστετο τὰ διάφορα τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν εἶδη ἐν ποιήμασι θρησκευτικοῖς· τὸ ἔργον τοῦτο ἐπανάλαβε πολλάκις καὶ ἐν ἄλλαις τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐποχαῖς πρὸς ἀνέστον ἀνακούφισιν τῶν ταραχῶν καὶ θλίψεων τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

<sup>1</sup>(α) Ἡ αἵρεσις αὕτη, ἀνάμιγμα οὗσα ἐκ τε τῆς τῶν εἰδώλων λατρείας καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς θρησκείας, τὸν ὕψιστον μόνον ὁμολογεῖ Θεόν, σεβομένη τὸ πῦρ, καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου τηροῦσα Σ. Μ.

<sup>2</sup>(β) Ὁρα Θελεξινόης φυλλάδ. 16.

Ὅτε ὁ Μέγας Βασιλεὺς προήχθη ἐπὶ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ τῆς Καισαρείας θρόνου, ἠνάγκασε τότε τὸν φίλον αὐτοῦ Γρηγόριον ἵνα προχειρισθῇ ἐπίσκοπος τῶν Σασιμῶν, μικρᾶς κωμοπόλεως, κειμένης ἐν τοῖς συνόροις τῆς ἐπαρχίας, ἀπευκταίου καὶ στενοῦ ἐνδιαιτήματος, ἔνθα ὁ περιφανὴς τῶν Ἀθηνῶν μαθητὴς ὡς ἐξόριστος διέτριβεν· αἱ πικραὶ τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου μεμψιμοιρίαι, καὶ αἱ σκληραὶ ἐπιπλήξεις, ἃς, πολλὸν καιρὸν ἔπειτα, ἀπεύθυνε πρὸς τὸν μέγαν Βασιλεῖον, ἀποδεικνύουσιν ὅτι καὶ οἱ μεγαλύτεροι ἄγιοι εἰσὶν ἄνθρωποι, καὶ ὅτι φιλία τοσοῦτον εἰλικρινὴς οὐκ ἦν ἀνωτέρα τῶν καταιγίδων. Ἀλλ' ὁ Γρηγόριος, ἀπορρίψας μετ' οὐ πολὺ φορτίον, ἀπαρέσκον αὐτῷ, ἀπῆλθεν ἵνα βοηθήσῃ καὶ ἀνακουφίσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ναζιανζοῦ, ἔνθα διδάσκων τὸν λαὸν, ὑπερήσπιζεν αὐτὸν ταυτοχρόνως κατὰ τῶν κακώτεων τῶν Ῥωμαίων διοικητῶν, μετερχόμενος διὰ τῆς εὐγλωττίας καὶ ἀρετῆς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς θρησκευτικῆς δημαρχίας, ὅπερ, κατὰ τοὺς πρώτους τούτους αἰῶνας, ἀπετέλει μέρος τῆς ιερατικῆς ἐξουσίας.

Ὁ χαρακτὴρ οὗτος τοῦ πρωτοτύπου κηρύγματος ἐστὶν ἀξιοσημείωτος· διότι, ἀντὶ τοῦ συνιστᾶν τὴν αὐστηράν τῆς ἐξουσίας ἐξέσκην, ἦν εὐνοϊκὸς πρὸς τὸν λαόν, ἐπικαλούμενος πάντοτε ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἐπιείκειαν· τὴν δὲ προστασίαν ταύτην, τὴν ἐπέχουσιν τὸν τόπον τῆς ἐλευθερίας, αἱ καταχρήσεις τοῦ δεσποτισμοῦ τῶν αὐτοκρατόρων καθίστων ἀναγκαιοτάτην. Εὐκόλως λοιπὸν πᾶς τις ἔννοεῖ πόσον αἱ εὐαγγελικαὶ ἰδέαι, αἱ τοσοῦτον εἰσὶ ἀκμααῖαι, αἱ περὶ πτωχείας διδασκαλαί, αἱ περὶ τῆς ἰσότητος, ἡ ἐξαγόρασις τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ αἵματος τῆς οὐρανίου θυσίας, ἐνίσχυον τὰς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν καταδυναστευομένων ἀπαιτήσεις τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ὁ Κικέρων, ὁμιλῶν πρὸς τὴν μεγάλην τοῦ Καίσαρος ψυχὴν, συνεβούλευεν αὐτῷ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν ἀγαθότητα· διότι οὐδὲν πρᾶγμα, ἔλεγεν, ἐστὶ τοσοῦτο δημοτικόν, ὅσον αἱ ἀρεταὶ αὗται, αἵτινες προσεγγίζουν τοὺς ἀνθρώπους τοῖς θεοῖς. (α) Ἀλλὰ κατὰ τὸν δ' αἰῶνα, ὅταν ἔδει νὰ συγκινηθῇ στρατιωτικὸς ἀρχηγός, ἀμαθὴς καὶ ἀπηνής καὶ ἐπαρχος τυραννικὸς, οὐδὲν τις κατῴρθου, ἔαν προσέτεινεν αὐτῷ δημοτικότητα καὶ δόξαν· ἦν χρεῖα ἄλλων ἰδεῶν καὶ ἄλλων ἐπαγγελιῶν· καὶ κατὰ τοῦτο ὁ χριστιανισμὸς ἦν ἀξιοθαύμαστος· οὐδὲν ὠραιότερον τοῦ λόγου ἐκείνου, δι' οὗ ὁ Γρηγόριος ἀπευθύνεται ἀλληλοδιαδόχως, ὅτε μὲν πρὸς τὸν λαὸν τῆς Ναζιανζοῦ, ὅτε δὲ πρὸς τὸν Ῥωμαῖον διοικητὴν, ἐλθόντα μετὰ σπουδῆς ἵνα τιμωρήσῃ στάσιν τινα· οἱ λόγοι αὐτοῦ εἰσὶ πλήρεις παραμυθίας καὶ ἐλπίδος, θέλει ἵνα συμμερισθῇ τὰς

(α) *Nihil tam popolare quam bonitas. Oratio pro Marcello.*

περιπετείας τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ὅτε μὲν θρηνεῖ, ὅτε δὲ καθησυχάζει αὐτοὺς, ἀλλ' οὐδόλως καθάπτεται αὐτῶν· ἔπειτα, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Ῥωμαίων διοικητὴν, ἀποβαίνει αὐστηρότερος ἑαυτοῦ. « Ἐν ἀντὶ πάντων, λέγει, εἰσέλ-  
 » νεγκε τὴν φιλανθρωπίαν, ἥ χαίρει Θεὸς μᾶλλον, ἢ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἄλ-  
 » λοις, δῶρον ἰδίου, δῶρον ἁμωμον, δῶρον φιλοτιμίαν Θεοῦ προκαλούμε-  
 » νον. . . . μηδὲν ἀποκλειέτω τὸν οἶκτον καὶ τὴν ἡμερότητα, μὴ καιρὸς,  
 » μὴ δυνάμεις, μὴ φόβος, μὴ μειζόνων ἀρχῶν ἐλπίς, μὴ θρασύτης τὸ πλεόν  
 » ἔχουσα· κτῆσαι τὴν εὐνοίαν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις καιροῖς, τὴν ἄνω· χρῆσον  
 » Θεῷ τὸν ἔλεον. » (α)

Ὡν δὲ, ὡς καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ Βασίλειος, ἐνθερμος ζηλωτὴς τῆς τοῦ Ἀ-  
 θανατοῦ διδασκαλίας, μετέσχε τῶν διωγμῶν, οὓς ὁ τῶν Ἀρειανῶν ὑπερα-  
 σπιστὴς Οὐάλης διήγειρε κατὰ τῶν καθολικῶν. Ὁ Ἀρειανισμὸς κατέστη  
 παντοδύναμος ἐν τινὶ τῆς αὐτοκρατορίας μέρει, διότι ἐν Κωνσταντινουπόλει  
 ὁ Αὐτοκράτωρ ἐσφετερίσθη κατὰ μικρὸν, διὰ τῶν μισητοτέρων βιαιοπραγιῶν,  
 πάσας τὰς τῶν καθολικῶν Ἐκκλησίας· ἀλλ' οἱ καθολικοὶ, οἵτινες τοιοῦτο-  
 τρόπως ἐστερήθησαν τὰς δημοσίας τοῦ θρησκευματος αὐτῶν ἀσκήσεως, πο-  
 λυάριθμοι ὄντες ἐν τῇ βασιλευσῇ, ἀπεφάσισαν ἵνα ἐκλέξωσιν ἀρχιεπίσκο-  
 πον ἄνδρα ἐνδοξόν, εὐγλωττον, καὶ δυνάμενον, διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ἀν-  
 τιπαλαῖσαι κατὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Ἀρειανισμοῦ.

Ὁ Γρηγόριος, μικρὸν τι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐγκαταλι-  
 πὼν τὴν διοίκησιν τῆς ἐν Ναζιανζῷ Ἐκκλησίας, ἀπεσύρθη μὲν εἰς τὴν  
 Ἰσαυρίαν, ἀλλ' οὐδόλως ἀποβαλὼν τὴν ἐλπίδα τῆς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἀπο-  
 καταστάσεως τῆς ἰδίας μερίδος, ἐπανῆλθεν ἐν ταύτῃ, ἔνθα ἤρξατο κατ' ἀρ-  
 χὰς ἵνα ἐκτελῇ τὰς ἱεράς· Ἱεροτελεστίας ἐν τινὶ ἱερατικῷ παρεκκλησίῳ, ὀνο-  
 μασθέντι, εἰς τεκμήριον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς καταδυναστευθείσης λατρείας,  
 Ἀναστασία. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, ἐλκυσθέντος σύμπαντος τοῦ πλήθους ὑπὸ  
 τῆς εὐγλωττίας τοῦ ῥήτορος, ἡ μικρὰ ἐκκλησία κύβηθη, πρὸς μεγάλην τῶν  
 Ἀρειανῶν ἀπελπίσιν· ὁ Γρηγόριος πολλάκις ἠπειλήθη ὑπὸ τοῦ Οὐάλεντος,  
 ἀλλ' ὁ νικητὴς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ Θεοδόσιος, ἐνώσας ὑπὸ τὴν προστασίαν  
 αὐτοῦ τὰ δύο κράτη τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, καὶ ἐμπλήσας τὴν  
 Ἐκκλησίαν τοιαύτης δόξης, οἷας ἐπὶ ἕνα αἰῶνα οὐδέποτε αὕτη ἠξιώθη, ἐκη-  
 ρύχθη παραχρῆμα ὑπὲρ τῆς καθολικῆς μερίδος, καὶ ὑπεστήριξεν αὐτὴν διὰ τῶν  
 διαταγμάτων αὐτοῦ καὶ τῶν ὅπλων· ἡ δὲ ἡμέρα, καθ' ἣν οὗτος, μετὰ τῶν  
 στρατιωτῶν αὐτοῦ, ἦλθον πρὸς ἀνάγκησιν τῆς Ἀγίας Σοφίας, τῆς τέως ὑπὸ  
 τῶν Ἀρειανῶν κατεχομένης, διὰ μὲν τοὺς καθολικοὺς ὑπῆρξεν ἡμέρα ἀξιο-  
 μνημόνευτος καὶ ἡμέρα θριάμβου, διὰ δὲ τοὺς Ἀρειανοὺς ἡμέρα ὀργῆς καὶ

κατάρκας· οὐδεμία ἀνεξιθρησκεία· ἰδέα εἰσῆρχετο τότε εἰς τὰ πνεύματα· διὸ καὶ ἡ πράξις αὕτη, ἥτις, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Γρηγορίου, ἦν ὁμοία πρὸς ἄλλωσιν τινα ἐξ ἐφόδου, ἐφάνη εἰς τοὺς καθολικοὺς ὁ ὠραιότερος καὶ καὶ ἀγιώτερος θρίαμβος.

Ἄλλ' ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, οὐδόλως καταχρώμενος τῆς νίκης ταύτης καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ Θεοδοσίου, προσεφέρετο εὐμενῶς καὶ ἡπίως πρὸς τοὺς Ἀρειανούς, σπουδάζων ἵνα μόνον διὰ τῆς πειθοῦς κερδάνῃ αὐτούς· διατηρῶν δέ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς αὐλῆς πολυτελειῶν, τὴν πτωχείαν τῶν πρώτων αἰώνων, ἦν σεβαστὸς παρὰ τοῖς λαοῖς μόνον διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα· ταχέως ὅμως ἐφάνη ὀχληρὸς πρὸς τε τοὺς αὐλικούς, τοὺς οὔτε πολυτέλειαν, οὔτε φιλαρέσκειαν παρ' αὐτῷ εὐρίσκοντας, καὶ πρὸς πάντας τοὺς καθ' ὑπόκρισιν ζηλωτάς, τοὺς τὴν πρᾶ-  
τητα αὐτοῦ ἀποστρεφόμενους.

Οὐδὲν ἄλλο σχεδὸν ἦν τοσοῦτο κοινὸν καὶ σύνηθες ἐν τῷ τότε χριστιανικῷ κόσμῳ, ὅσον τὸ ὑποφέρειν ἢ καταδιώκειν· διὸ καὶ ὁ Θεοδόσιος, ἀσπασάμενος τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, ἔσπευσεν ἐκδίδων τυραννικὰ διατάγματα καθ' ὅλων τῶν διαφωνουσῶν αἱρέσεων.

Οἱ Ἀρειανοὶ ἐπίσκοποι ἀπεδιώχθησαν ἀπὸ τῆς περιοπῆς τῶν θρόνων αὐτῶν· πάντα τὰ ἰδιαίτερα σύμβολα ἀπηγορεύθησαν αὐστηρῶς, καὶ βασιλικὸν τι διάταγμα ἐπέταττε μίαν μόνην πίστιν, μίαν μόνην λατρείαν, ὁ δὲ Θεοδόσιος, ἵνα καταστήσῃ περιφανῇ καὶ πανηγυρίσῃ τὸν θρίαμβον τοῦτον, συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλην τῶν Ἀνατολικῶν ἐπισκόπων σύνο-  
δον, (α) σκοπὸν ἔχουσαν τὸν κανονισμὸν καὶ τὴν διευθέτησιν τῶν, κατὰ τὸ μακρὸν τῆς τοῦ Ἀρειανισμοῦ κυριαρχίας διάσκημα, διαφόρων ἐρίδων, τῶν περὶ τῆς νομίμου τῶν θρόνων κατοχῆς ἀναφυσῶν.

Καὶ αὐτὰ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως δικαιώματα τοῦ Γρηγορίου διεφιλονεικοῦντο ὑπὸ τινος κυνικῷ φιλοσόφου, ὅστις, λογισθεὶς ὡς καταδιωκόμενος καθολικὸς, καὶ ἀπατήσας τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας πατριάρχην καὶ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Αἰγύπτου, κατέπεισεν αὐτούς ἵνα ἀποφανθῶσιν ὑπὲρ αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος ἔσπευσεν ἵνα ἀναγνωρίσῃ καὶ ἐπικυρώσῃ τὸν Γρηγόριον· πλὴν μετ' οὐ πολὺ, σχηματισθεὶς φατρίας ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ, ἐπεπλήχθη ὁ ἐνάρτετος ἀρχιεπίσκοπος, ὡς μὴ καταδιώκων τοὺς παλαιούς τῆς θριαμβευούσης ἤδη θρησκείας ἐχθρούς· ἡ ἀ-

(α) Τὴν δευτέραν οἰκουμένην Σύνοδον τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν ἔτει 381· αὕτη ἀνέπτυξε καὶ ἀνεπλήρωσε τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, προσθεῖσα ἐν μὲν τῷ ζ'. ἄρθρῳ τὸ «οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος,» διὰ τὴν τῶν Χιλιαστῶν αἵρεσιν, ἐν δὲ τῷ ἡ. τῷ, α τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἡκτλ. καὶ τὰ λοιπὰ τέσσαρα ἄρθρα, μὴ ὄντα πρότερον ἐν τῇ συμβόλῳ· ταῦτα δὲ, κατὰ τὸν Δοσίθεον, ἐγένοντο διὰ χεῖρας τοῦ ἡμετέρου Γρηγορίου.

γάπη αὐτοῦ ἐλογίσθη ψυχρότης πρὸς τὴν πίστιν !

Φίλος δὲ ὢν τῆς ἡσυχίας καὶ τοῦ μονήρους βίου, οὐδὲ ὅλως ἀπεπειράθη ν' ἀντιπαλέσῃ κατὰ τῶν καταιγίδων τούτων, ἀλλ' ἔδωκε τὴν πραίτησιν αὐτοῦ πρὸς τε τὴν σύνοδον καὶ τὸν αὐτοκράτορα· ἰδὼν δὲ μετὰ πόσης ταχύτητος ἐγένετο αὕτη παραδεκτὴ, δὲν ἠδυνήθη διὰ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ νὰ φανῇ κρείττων ἀπροσδοκῆτου καὶ θλιβεραῖς συγκινήσεως καὶ οὐδόλως πλέον ἀμφοταλαντεύθῃ· συνήγαγε τὸν λαὸν καὶ τὴν σύνοδον ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ καὶ ἡγήσατο καὶ ἔλαβεν, ἐν τελευταίῳ τινὶ λόγῳ, τὴν ἀπόλυσιν καὶ ἄρεσιν ἀπὸ τῶν ἀκαμμάτων αὐτοῦ ἀγώνων.

Τὸ τοιοῦτον θέαμα ἦν μέγα καὶ σπάνιον εἰς τὰ ἥθη τοῦ τότε καιροῦ· ἡ δὲ εὐφυΐα τοῦ ῥήτορος οὐδέποτε ἄλλοτε ἐφάνη λαμπροτέρα καὶ ὑψηλοτέρα· ἀπολογίζεται ἀπλούστατα ὑπὲρ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ, τῶν πειρασμῶν, τῆς πίστεως, τῶν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ λαοῦ ἀγώνων· χαρακτηρίσας δὲ γραφικώτατα τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὰς βραδιουργίας τῶν ἐπισκόπων, ἃς συγκρίνει πρὸς τὰς μεταβολὰς καὶ παλιρροίας τοῦ Εὐρίπου καὶ τοὺς ἐξελιγμούς τῶν θεάτρων, ἀπολογεῖται διὰ τὰς κατηγορίας ἃς προσῆψεν αὐτῷ ἡ νικῆσασα φατρία· « σκοπεῖτε γάρ, λέγει, ἡμῶν τὰ ἐγκλήματα· τοιοῦτος χρόνος, φησὶν, ἐξ οὗ » τὴν ἐκκλησίαν ἄγεις, μετὰ τῆς τοῦ καιροῦ ῥοπῆς, καὶ τῆς τοῦ κρατοῦντος » ὁρμῆς, τοσούτου πράγματος· τί τῆς μεταβολῆς ἡμῖν ἐπεσήμηνε; πόσοι » καθ' ἡμῶν γεγονόσιν ὕβρισται, τί δεινὸν οὐ πεπόνθαμεν; . . ὦν τί τοῖς » πεποιηκόσιν ἀντεδεδώκαμεν; ἐπειδὴ τὸ ἐξεῖναι ποιεῖν, εὖ ποιοῦν ἀντεστρά- » φη, καὶ παιδεύειν ἔδει τοὺς ὕβριστας . . . εἶτα τί; γεγονάμεν ἰσχυρότεροι, » καὶ διαπεφεύγασιν οἱ διώκοντες· τοῦτο γὰρ αὐτάρκης ἐμοὶ τιμωρία κατὰ τῶν ἀδικούντων ἢ τοῦ ἀντιδρᾶν ἐξουσία. » (α) Ἐλεσινολογεῖ ἀκολούθως μετ' εὐ- » γλωττίας τοὺς ἄγαν ἐντελεῖς καὶ δικαίους περὶ τὴν ἀντίδοσιν τῶν κακῶν ἀνθρώπους, οἵτινες ἐναποτιθέασιν τὴν ἑαυτῶν ἀπελευθέρωσιν μόνον ἐν τῷ τρόμῳ, ὃν ἐμπνέουσι καὶ ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ χρήσει τῆς ἐξουσίας· ἀπολογεῖται πρὸς τοὺς κατηγορήσαντας τὸ ἀφιλότιμον (λιτὸν) τῆς αὐτοῦ τραπέζης καὶ τὸ ταπεινὸν τῆς συνοδίας « ἡγνόουν, λέγει, μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ εἰρωνείας » ὅτι πρὸς ὑπάτους ἡμῖν ἡ ἄμιλλα, καὶ στρατηγῶν υἱοὺς εὐδοκιμωτάτους . . » εἰ ταῦτα δεινὰ γέγονε, χάρισασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην· ἄλλον προστή- » σασθε τὸν ἀρέσοντα τοῖς πολλοῖς. Ἐμοὶ δὲ δότε τὴν ἐρημίαν, καὶ τὴν ἀ- » γροικίαν, καὶ τὸν Θεὸν, ᾧ μόνῳ καὶ διὰ τῆς εὐτελείας ἀρέσομεν. » (β) ἀποπερατῶν δὲ τοὺς λόγους τούτους, ὁ εὐγλωττος ῥήτωρ ἀσπάζεται πάντας τοὺς ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ παρουσιασθέντας τόπους, πάντας ὅσους ἡγάπα καὶ

(α) Δόγ. λδ'.

(β) Δυτόθι.

ἔμελλεν ἐγκαταλιπεῖν· α χαίροις, λέγει, Ἀναστασία μοι, τῆς εὐσεβείας ἐπώ-  
 » νυμε· σὺ γὰρ τὸν λόγον ἡμῖν ἐξανέστησας, ἔτι καταφρονούμενον, τὸ τῆς κοι-  
 » νῆς νίκης χωρίον, ἡ νέα Σιλωμ, ἐν ᾗ πρῶτον τὴν σκηνὴν ἐπήξαμεν, τεσσαρά-  
 » κοντα ἔτη περιφερομένην ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πλανωμένην· σὺ τε ὁ μέγας ναὸς  
 » ρῦτος καὶ περιβόητος, ἡ νέα κληρονομία, τὸ νῦν μέγας εἶναι παρὰ τοῦ λό-  
 » γου λαβὼν, ὃν Ἰεσοῦς πρότερον ὄντα, Ἱερουσαλὴμ πεποιήκαμεν· ὑμεῖς τε  
 » ὅσοι μετὰ τοῦτον εὐθὺς τοῖς κάλλεσιν, ἄλλος ἄλλο τι τῆς πόλεως μέρος  
 » διειληφότες, ὥσπερ σύνδεσμοί τινες καὶ τὸ γειτονοῦν οἰκείουμενοι. . . .  
 » χαίρετε Ἀπόστολοι, ἡ καλὴ μετοικία, οἱ ἐμοὶ διδάσκαλοι τῆς ἀθροίσεως  
 » εἰ καὶ μὴ πολλάκις ὑμῖν ἐπανηγύρισα, ἴσως τὸν τοῦ ὑμετέρου Παύλου Σατᾶν  
 » περιφέρων ἐν τῷ σώματι πρὸς τὸ συμφέρον· χαῖρέ μοι, ὦ καθέδρα, τὸ  
 » ἐπίφθονον ὕψος τοῦτο καὶ ἐπικίνδυνον, ἀρχιερέων συνέδριον, ἱερέων αἰδοῦ  
 » καὶ χρόνῳ τετιμημένον, ὅσον τε ἄλλο περὶ τὴν ἱερὰν τράπεζαν λει-  
 » τουργικὸν Θεῷ τῷ ἐγγίζοντι· χαίρετε Ναζωραίων (α) χοροσταταίαι, ψαλμω-  
 » διῶν ἀρμονίαι, στάσεις πάννουχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν εὐκο-  
 » σμίαι, χηρῶν ὀρφανῶν συστήματα, πτωχῶν ὀφθαλμοὶ πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς  
 » ἡμᾶς βλέποντες· χαίρετε οἱκοι φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι, καὶ τῆς ἐμῆς  
 » ἀσθενείας ἀντιλήπτορες· χαίρετε τῶν ἐμῶν λόγων ἐρασταί, καὶ δρόμοι καὶ  
 » συνδρομαί, καὶ γραφίδες φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι, (β) καὶ ἡ βιαζομένη  
 » κιγκλὶς (γ) αὕτη τοῖς περὶ τὸν λόγον ὠδιζομένοις· χαίρετε, ὦ βασιλεῖς καὶ  
 » βασιλεία, ὅσον τε περὶ τὸν βασιλέα θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον· εἰ μὲν  
 » καὶ βασιλεῖ πιστὸν, οὐκ οἶδα, Θεῷ δὲ τὰ πλεῖον ἄπιστον· κροτήσατε  
 » χεῖρας, ἄρατε εἰς ὕψος τὸν ῥήτορα ὑμῶν· σεσίγηκεν ὑμῖν ἡ πονηρὰ γλῶσ-  
 » σα καὶ λόλος »

« Χαίρε, ὦ μεγαλόπολι καὶ φιλόχριστε· μαρτυρήσω γὰρ τάληθῆ, καὶ  
 » εἰμὴ κατ' ἐπίγνωσιν ὁ ζῆλος· πεποίηκε χρηστοτέρους ἡμᾶς ἡ διάλευ-  
 » ξις· πρόσсите τῇ ἀληθείᾳ, μετασκευάζεσθε γοῦν . . . χαίρεις Ἀνατολὴ  
 » καὶ Δύσις, ὑπὲρ ὧν καὶ ὑφ' ὧν πολεμούμεθα, μάρτυς ὁ εἰρηνεύων ἡμᾶς, ἃν  
 » ὀλίγοι μιμήσωνται τὴν ἐμὴν ὑποχώρησιν· ἐπὶ πᾶσί τε καὶ πρὸ πάντων  
 » βοήσομαι· χαίρεται ἄγγελοι τῆς δε τῆς ἐκκλησίας ἔφοροι, καὶ τῆς ἐμῆς  
 » παρουσίας καὶ ἐκδημίας· χαῖρέ μοι, ὦ Ἀγία Τριάς, τὸ ἐμὸν μελέτημα  
 » καὶ καλλώπισμα, καὶ σώζοιο τοῖς δε, καὶ σώζεις τοὺς δε, τὸν ἐμὸν λαόν,  
 » καὶ ἄγγελιοῦ μοι διὰ παντὸς ὑψουμένη καὶ αὐξουμένη, καὶ λόγῳ καὶ πο-  
 » λιτείᾳ· τεκνία, φυλάσσετε μοι τὴν παρακαταθήκην, μέμνησθέ μου τῶν λι-

(α) Μοναχῶν, ἀντὶ τοῦ Ναζωραίων.

(β) Ἐννοεῖ τοὺς ταχυγράφους, ὁστίνας, κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, παρόντες ἐν ταῖς ἐκκλη-  
 σίαις, ἔγραφον τοὺς ἐκφωνουμένους λόγους.

(γ) Δόγ. λβ'.

» θαυμάτων· ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν  
» Ἀμήν. (α)

Ἐκφωνήσας τοὺς συγκινητικoὺς τούτους καὶ πλήρεις χάριτος λόγους, ὁ εὐγλωττος ῥήτωρ, ἐκτεθειμένος πάντοτε εἰς τὰ μίσση, ἅπερ μήτε τὰ πρό-  
τερήματα, μήτε ἡ ἀρετὴ διαλύουσι καὶ ἀφοπλίζουσι, κατέλιπε τὴν Κων-  
σταντινούπολιν· ἐπιστρέψας δὲ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Καισάρειαν, ἐνθα ἐτί-  
μησε τὴν μνήμην τοῦ ἀρτίως πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος Βασιλείου, καὶ  
ἔχων τὴν καρδίαν πλήρη θλίψεων, ἀπεσύρθη εἰς τὴν γενέθλιον αὐτοῦ πα-  
τρίδα τὴν Ἀριανζὸν, ἐνθα, μακρὰν τῶν αὐλῶν καὶ τῶν συνόδων, διήλθε  
τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς, ἐνασχολούμενος εἰς τὴν καλλιέργειαν μικροῦ τινος  
κῆπου, καὶ ἐκπνευχόμενος εἰς τὸν ἔρωτα ἐκεῖνον τῆς ποιήσεως, ὅστις κατέ-  
κλυσσε τὴν νεότητα αὐτοῦ.

Τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων αὐτοῦ εἰσὶ μελέται θρησκευτικά· ἀλλὰ μ' ὅλην τὴν διαφορὰν τῶν πνευμάτων καὶ τῶν χρόνων, ἔχουσι πολὺν τὴν συγ-  
γένειαν πρὸς τοὺς ῥεμβασμοὺς τῆς ποιητικῆς φαντασίας τῶν καθ' ὑμᾶς  
χρόνων, οἵτινες εἰσὶν ὅλως σκεπτικοὶ καὶ ἐν τοιαύτῃ κοινωνικῇ προό-  
δῳ. Ἐν ἐκ τούτων μάλιστα, ἐνθα κατὰ πάντα διατηροῦνται οἱ χαρακτῆρες  
ἀκμαίας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ταραχῇ αὐτῇ· ἀνυποκρίτου πίστεως, φαίνεται ἡ-  
μῖν προλαβὼν τὰς ὠραιότερας τοῦ μελαγχολικοῦ ἡμῶν αἰῶνος ἐμπνεύσεις  
κατὰ τὸ ἀφελές τοῦ θεληήτρου.

Χθολὸς ἐμοῖς ἀχέεσι τετρυμένος οἶος ἀπ' ἄλλων,  
ἦμην ἐν σκιερῷ ἄλσει θυμὸν ἔδων.

Καὶ γάρ πως φιλέω τόδε φάρμακον ἐν πανθέσιν,

Αὐτὸς ἐμῷ θυμῷ προσλαλέειν ἀκέων.

Αὔραι δ' ἐψιθύριζον ἅμ' ὀρνίθεσσι] αἰδοῖς,

Καλὸν ἀπ' ἀκρεμόνων κῶμα χαρίζομεναι.

Καὶ μάλα περ θυμῷ κεκαφνότι· οἱ δ' ἀπὸ δένδρων

Στηθομελεῖς, λιγυροὶ, ἡελίοιο φίλοι,

(α) Τὸ πᾶλαι, ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς, ὁ χορὸς διαχωρίζετο ἀπὸ τοῦ ἐπιλοίπου τοῦ ναοῦ, τοῦ κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐκκλησία ὀνομαζομένου, διὰ τινος διαφράγματος κιγκλιδωτοῦ, κιγκλί-  
δες ἢ κάγκελοι λεγόμενου· τὸ διάφραγμα τοῦτο ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ θρόνου, ὅστις ἦν καθιε-  
ρωμένος διὰ τοὺς βασιλεῖς, μέχρι τοῦ ἀπέναντι μέρους αὐτοῦ· καὶ ἐν μὲν τῇ ἀνατολῇ οἱ  
βασιλεῖς ἵσταντο ἐντὸς τῶν κιγκλίδων· ἐν δὲ τῇ δύσει ὁ θρόνος αὐτῶν ἦν ἐντὸς τοῦ χο-  
ροῦ πλησίον τῶν κιγκλίδων· τὰς κιγκλίδας ταύτας τίθησι καὶ σήμερον, ἀπαραλλάκτως ὡς  
τὸ πᾶλαι, καὶ ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς, καθ' ἃς συρρέει  
πολὺς λαὸς, ἵνα ἐλευθερώτερον ἐκτελώνται αἱ ἱεροπραξίαι. Οἱ ἐπίσκοποι ἐκῆρυττον τότε ἱ-  
στάμενοι ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὁ δὲ ἄμῶν ἔκειτο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ἔ-  
χων σχῆμα ἀνωλογίου ἱκανῶς ἐκτεταμένου· τοῦτον προετίμησεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος,  
ντὶ τῶν βαθμίδων τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἵνα κέλλιον ἀκούηται ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Σ. Μ.

Τέττιγες λαλαγεῦντες ὅλον κατεφώνεον ἄλσος.

Παρ' δ' ὕδωρ ψυχρὸν ἐγγὺς ἐκλυζ' πόδας.

Ἦκα ῥέον δροσεροῖο δι' ἄλσος· αὐτὰρ ἔγωγε

Τῶς ἐχόμεν κρατερῶς ἄλγεος, ὡς ἐχόμεν.

Τῶν μὲν γὰρ οὐκ ἀλέγιζον, ἐπεὶ νόος, εὔτε πυκασθῇ

Ἄλγεσιν, οὐκ ἐθέλει τέρψιος ἀντιᾶν.

Αὐτὸς δέ, στροφάλιγξιν ἐλίσσομένοιο νόοιο,

Τοίην ἀντιπάλων δῆρον ἔχων ἐπέων.

Τίς γενόμεν, τίς δ' εἰμί, τίς δ' ἔσομαι; οὐ σάφα οἶδα,

Οὐδὲ μὲν ὅστις ἐμοῦ πλειότερος σοφίην.

Ἄλλ' αὐτὸς νεφέλῃ κεκαλυμμένος ἔνθα καὶ ἔνθα,

Πλάζομαι οὐδὲν ἔχων, οὐδ' ὄναρ ὦν ποθέω.

Πάντες γὰρ χθαμαλοὶ καὶ ἀλήμονες, οἷσι παχείης

Σαρκοῦς ἐπικρέμαται κυανὴ νεφέλῃ.

Κεῖνος δ' ἐστὶν ἐμοῖο σοφώτερος; ὅς πλέον ἄλλων

Ἦπαφεν ἧς κραδίης ψευδὸς ἐτοιμολόγον.

Εἰμί· φράζε τί τοῦτο; τὸ μὲν παρέθρεξεν ἐμοῖο,

Ἄλλο δὲ νῦν τελέθω, ἀλλ' ἔσομ', εἰ γ' ἔσομαι.

Ἐμπεδον οὐδέν· ἔγωγε ῥόος θαλεροῦ ποταμοῖο

Αἶεν ἀπερχόμενος, ἐσταὸς οὐδὲν ἔχων.

Τίπτε με τῶν δ' ἐρέεις, τί δέ σοι πλέον εἰμί, διδάξον·

Καὶ νῦν τῇ δε μένων, δέρκεο μὴ σε φύγω.

Οὔτε δις ὃν τοπάρουθε ῥέον ποταμοῖο περήσεις

Ἐμπαλιν, οὔτε βροτὸν ὄψαι, ὃν τὸ πάρος.

Ἦν πάρος ἐν χροῖ πατρός, ἔπειτα μ' ἐδέξατο μήτηρ,

Ξυνὸν δ' ἀμφοτέρων· ἔνθεν ἔπειτα κρέας

Ἄκριτον, ἄβροτον, αἰσχος ἀνείδεον, οὔτε λάγοιο,

Οὔτε νόου μετέχον, μητέρα τύμβον ἔχον.

Αἰς ταφείας, ζῶντες ἐπὶ φθορᾷ· ἦν γὰρ ὁδεύω

Ζωὴν, τὴν δ' ὁρώω τῶν ἐτέων δαπάνην,

Ἦ μοι γῆρας ἔχευεν ὀλοῖον· εἰ δέ με κεῖθι

Αἰὼν οὐ φθινύθων δέξεται, οἷα φάτις,

Φράξω μὴ ζωὴ μὲν ἔχῃ μόρον, ἡ δὲ τελευτὴ

Ζωὴ σοί γε πάλῃ, ἔμπαλιν ἡ δοκέεις. (α)

Ἐν τῷ ὄργασμῳ τῆς ἀνυπομόνου αὐτοῦ περιεργείας ὁ ποιητὴς ἐξακολουθεῖ ἔρωτων τὴν μυστηριώδη καὶ διπλὴν ἡμῶν φύσιν.

(α) Ποιημ. γ'. περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Ψυχῇ. <sup>Ε</sup> <sup>Ω</sup>

Τίς, πόθεν, ἢ τί πέλεις ; τίς δέ σε νεκροφόρον

Θήκατο καὶ στυγερῆσι πέδαις ἐνέδθησε βίοιο,

Ἐς χθόνα βριθομένην πάντοτε ; πῶς ἐμίγης

Πνεῦμα πάχει, σαρξὶν δὲ νόος, καὶ ἄχθῃ κούφη ;

Ταῦτα γὰρ ἀλλήλοισι μάρναται ἀντιθέτως.

Εἰ μὲν δὴ σάρκεσιν ὁμοσπορὸς ἐς βίον ἦλθες,

ᾧ μοι συζυγίης τηλόθεν οὐλομένης !

Εἰκὼν εἰμὶ Θεοῦ, καὶ αἵσχος υἱὸς ἐτύχθην, |

Αἰδέομαι τιμῆς μητέρα μαργοσύνην.

Ῥεῦσις γὰρ μ' ἐφύτευσεν, ὃ δ' ἐφθιτο, νῦν βροτὸς, αὖθις

Οὐ βροτὸς, ἀλλὰ κόνις· ἐλπίδες ὑσταταίαι·

Εἰ δὲ σύγ' οὐρανήν, τίς, ὅθεν ; ποθέοντα διδάξον.

Εἰ μὲν ἄῃμα Θεοῦ καὶ λάχος, ὥς φρονέεις,

Ῥίφον ἀτασθαλίην καὶ πείθομαι. . . . . (α)

Ἄλ' ἐν μέσῳ τῶν δισταγμῶν τούτων ὁ ποιητὴς ἐφίσταται ἐκπεπληγμένος· μέμφεται καὶ ἀναιρεῖ τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ προσπίπτει ἐνώπιον τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἣν λατρεύει.

Νῦν ζόφος, αὐτὰρ ἔπειτα λόγος (ἀλήθεια)· καὶ πάντα νοήσεις,

Ἦ Θεὸν εἰσορῶν ἢ πυρὶ θαπτόμενος.

Ὡς μοι ταῦτ' ἐπάεισε φίλος νόος, ἄλγος, ἔπεσσεν·

Ὅψε δ' ἀπὸ σκιεροῦ ἄλσεο ; οἴκαδ' ἔδην,

Ἄλλοτε μὲν γελῶν ἐτερόφρονα, ἄλλοτε δ' αὖτε,

Κῆρ ἄσχει σμύχων, μαρναμένοιο νόου. (β)

Ἀναμφιβόλως, ἐν τῷ μίγματι τούτῳ τῶν συγκινήσεων καὶ τῶν ἀφηρημένων ἰδεῶν, ἐν τῇ ἀντιθέσει ταύτῃ τῶν τῆς φύσεως ὠραιότητων πρὸς τὰς ἀνησυχίας καρδίας· βασανιζομένης ὑπὸ τοῦ αἰνίγματος τῆς ἡμῶν ὑπάρξεως καὶ ζητούσης ἐπαναπαυθῆναι ἐπὶ τῇ πίστει, ἐνυπάρχει ἰδιάζον τι θέλημα· ἢ ποίησις αὕτη οὐκ ἔστιν ὁμηρικὴ, ἀλλ' ἄλλη τις, ἔχουσα τὴν ἀλήθειαν, τὸν νεωτερισμὸν καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς· ταύτην προτιμῶ μάλλον τῶν ἄλλων ἐπιτετηθευμένων ἀπομιμήσεων, δι' ὧν ὅ,τε Γρηγόριος καὶ ἄλλοι χριστιανοὶ ἠθέλησαν νὰ μεταφέρωσιν, ἐπὶ θρησκευτικῶν ἀντικειμένων, τοὺς τύπους τοῦ ἀρχαίου τῶν μουσῶν ἰδιώματος· ἐν ταύταις πάντως τὸ ἐπιχείρημα ἔμελλεν εἶναι ἐπισφαλές καὶ νόθον· δὲν περιεσώθησαν τὰ τοιοῦτου εἶδους πονήματα, ἅπερ ἐπεχείρησαν δύο τῆς Ἀσιατικῆς Ἑλλάδος χριστιανοὶ

[α] Δυτόθι.

[β] Δυτόθι.

ὁ Ἀπολλινάριος (α) καὶ ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ υἱὸς (β)· ἀλλ' ἡ τραγωδία ὁ Χριστὸς πάσχων (γ) δίδωσιν ἡμῖν ιδεάν τινὰ τούτων· πλὴν καὶ αὕτη, μετὰ τοῦ ξηροῦ καὶ ἀκόμψου τῶν Εὐριπιδείων στίχων κέντρωνος, ἐμπεριέχει καὶ τινὰ μέρη παθητικά. Θαυμαστόν ἐστι πρὸ πάντων τὸ συγκινητικὸν ἄμα καὶ τολμηρὸν ἐκεῖνο μέρος, ἔνθα, παρὰ τῷ σταυρῷ, ἡ τεθλιμμένη μήτηρ ἐπιτυχάνει παρὰ τοῦ ἐκ πνεύματος υἱοῦ αὐτῆς τῆς συγχωρήσεως τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ὅστις, κατ' αὐτὴν, ἡμάρτησεν ἕνεκα τοῦ τῶν ἀνθρώπων φόβου (δ).

† (α) Ἡ Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Συρίᾳ Λαοδικείας, ὁ Πρεσβύτερος λεγόμενος.

(β) Ἐπίσκοπος καὶ οὗτος τῆς αὐτῆς ἐπαρχίης προχειρισθείς, καὶ ἀρχηγὸς μετὰ ταῦτα τῆς τῶν Ἀπολλινάριων ἢ Ἀπολλινάριστων αἵρέσεως γενόμενος. Τὰ κυριώτερα τῆς αἵρέσεως αὐτοῦ κεφάλαιά εἰσι ταῦτα· ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔλαβε ψυχὴν μόνον αἰσθητικὴν, οὐχὶ δὲ καὶ λογικὴν· ὁ μονογενὴς υἱὸς ἐστὶ θνητὸς καὶ κατὰ τὴν τριήμερον ἐκείνην νέκρωσιν συναπενεκρώθη καὶ ἡ θεότης, ἥτις ὅμως ἀνεκλήθη ἐκ τοῦ θανάτου δι' ἀγαθότητα τοῦ Πατρὸς· ἀλλ' ἡ μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει β'. Οἰκουμένη Σύνοδος αὐτὸν τε καὶ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ ἀναθέματι παρέδωκε (καν. β').), ὁ δὲ Γρηγόριος τὰ δόγματα αὐτῆς πληρέστατα ἀνέσχευαsen ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Κληδόνιον καὶ λογ. νά. καὶ νδ'.

(γ) Ὅτι ἡ τραγωδία αὕτη οὐκ ἐστὶ ποίημα Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, ὑπὸ πολλῶν κριτικῶν ἀπεδείχθη, διότι οὔτε τὸ γενναῖον ἐκεῖνο ἔχει καὶ ἐμβριθές, ὅπερ ἐπανθεῖ συνήθως ἐν τοῖς τοῦ Θεολόγου ποιήμασιν, οὔτε ἡ λέξις ἐστὶν ὅλως καθάρᾳ, οὔτε αἱ ἔννοιαι λίαν ὑψηλαὶ καὶ ἐπ' ἀκριβεῖα ὄρθαι, οὔτε ἀπαντώνται ἐν αὐτῇ παρομοιώσεις, ὧν πολλὴν τὴν χρῆσιν ποιεῖται ὁ θεὸς πατήρ· ταῦτα καὶ ἕτερα μείζονα τούτων ἐλαττώματα ἐξελέγχουσι τὸ κλοπιμαῖον τῆς τραγωδίας. Τινὲς ποιητὴν ταύτης ἐξέλαβον Ἀπολλινάριον τὸν Λαοδικεῖας ἐπίσκοπον, ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν γνώμην λόγῳ ἀρκούντως ἰσχυροὶ ἀναίρουσιν· ἴσως γνήσιος ταύτης ποιητῆς ἐστὶν Γρηγόριος ὁ Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος, ὁ περὶ τὸ 372 ἔτος ἀκμάσας καὶ μεγάλην περὶ τὴν ποίησιν φήμην ἀποκτήσας (Εὐάγ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. εἰ. κεφ. β'), πιθανὸν δὲ ὅτι ἡ ὁμωνυμία ἔδωκεν ἀφορμὴν ἵνα προκύψῃ σύγχυσις μετὰ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ἡμετέρου Γρηγορίου (βρα Φιλ. καὶ Κριτ. Ἱστορ. τῶν Ἀγίων Πατέρων ὑπὸ Κ. Κοντογόνου.) Σ. Μ.

(δ) Χάριν τῶν φιλομαθῶν ἀναγνωστῶν μεταφέρωμεν ἐνταῦθα τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον· ἐν ᾧ ἡ Θεοτόκος ἱσταμένη παρὰ τῷ σταυρῷ συνδιαλέγεται μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, τὸ ἡμιχόριον ἀκούσαντες ἐκεῖ που πλησίον στεναγμοῦς λέγει·

Ἄ, ἄ, πολυστόνων ἄϊον ἰαχὰν γῶν,

Φωνὴν ἔκλυον, ἔκλυον βοὰς στόνων.

Θεοκλυτεῖ τις δ' ὥς κακὸν ῥέξας μέγα,

Θεοκλυτεῖ δ' ὥς ἄρα δεινὰ τις παθών.

Καὶ μὴν ὁ κλεινὸς ἄπο δὴ στείχει Πέτρος

Σκυθρωπὸς, οἰκτρὸς καὶ κατανενυγμένος.

Ἐκ τούτων λαβοῦσα ἀφορμὴν ἡ Θεοτόκος λέγει·

Τί, Πέτρε, θρηνεῖς; δεῖν' ἐπραξας, ἀλλ' ὅμως

Ἔτ' ἐστὶ καὶ σοὶ τῶν δε συγγνώμης τυχεῖν.

Ὡ τέκνον, ὦ φίλτατον, ὦ Θεοῦ λόγε,

Σύγγνωθ' ἁμαρτεῖν δ' εἰκὸς ἄνθρωπον, τέκνον.

Καὶ Πέτρος ἐξήμαρτε, τοὺς ὄχλους τρέσας.

Διὰ τούτων τῶν νέων τῆς θεωρητικῆς ποιήσεως τύπων, καὶ τῆς δι' ἑαυ-  
τὸν κατηφείας τοῦ ἀνθρώπου, διὰ ταύτης τῆς ὀλίγον γνωστῆς εἰς τοὺς ἀρ-  
χαίους ποιητὰς μυστικῆς μελαγχολίας, ἡ χριστιανικὴ φαντασία ὤφειλε  
προπάντων, ἵνα, οὐδόλως μειονεκτοῦσα, ἔλθῃ εἰς ἄμιλλαν πρὸς αὐτοῦς.

(Ἔπεται.)

---

## ΠΕΡΙ ΠΡΟΥΤΣΙ,

### Ἀρχαίων κατοίκων τῆς Πρωσσίας.

---

Κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ὡς ἔγγιστα ἡ ἱστορία ποιεῖται μνεῖαν περὶ τῶν  
*Προύτζι*, ἀρχαίων τούτων κατοίκων τῶν χωρῶν, τῶν προσκλυζομένων ὑπὸ  
τῶν ποταμῶν Βιστούλα καὶ Νιεμένου, πρὶν ἢ ἀμφοτέρω, ἀπορρεύσαντες εἰς  
τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, πρὸς δυσμὰς ὁ μὲν, πρὸς ἀνατολὰς ὁ δὲ, ἀποτελέ-  
σωσι τὴν κοιτίδα τῆς Πρωσσικῆς μοναρχίας. Συγγραφεῖς δὲ ἀρχαῖοί τε καὶ  
νεώτεροι ὀλίγα τινα ἀναφέρουσι περὶ καταγωγῆς, ἡθῶν, κυβερνήσεως καὶ  
ἱστορίας τοῦ ἀρχηγόνου τούτου λαοῦ.

Ὁ δὲ Σωτὴρ ἡμῶν ἀποκρίνεται πρὸς τὴν Θεοτόκον·

Στείχουσα νῦν ἄπειθι, μῆτερ Παρθένε,  
Λύω δὲ Πέτρῳ σφάλμα, χρηζούσης σέθεν.  
Καὶ γὰρ πάροιθεν σοὶς ἐπειθόμην λόγοις  
Σῆς εὐσεβείας, κ' ἀγαθῆς φροντίδος

· · παραινῶ μηδένα βροτῶν στυγεῖν,  
Μηδ' οἱ μ' ἀπηώρησαν ἀνόμως ξύλῳ.

Θεοτ. Ὡ μαι φρενὸς σῆς εὐαγεστάτης ἀεὶ,  
Ὡς οὐδὲ πάσχων δυσμεναίνεις τῷ γένει,  
Οὐδὲ προσηλώσασιν ὀργίζῃ ξύλῳ·  
Τίς γὰρ ἂν ἔτλη θυμὸν ὀργῆς σου, τέκνον;  
Ἥ τίς ἀγαγάκτησιν ὑπέστη σέθεν;